

INVESTITSYAVIY ARBITRAJDA ENG KO'P QULAYLIK REJIMI TAMOYILI

Amanbaev Iqlasbay Baxtibay uli

Master's student of the Faculty of International Law in International Arbitration and Dispute Resolution
University of World Economy and Diplomacy
100077, Republic of Uzbekistan, Tashkent, Mustakillik Avenue, 54

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20245551>

Annotatsiya. Zamonaviy ikki tomonlama investitsiya bitimlarida xorijiy investorlarning kamsitilmasligini ta'minlash maqsadida eng ko'p qulaylik rejimi (MFN) tamoyilidan keng foydalaniladi. Biroq, eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili arbitraj amaliyotida qo'llash, birinchi navbatda, uchinchi bitimlardan nizolarning yanada qulay shartlarini "import qilish" imkoniyati bilan bog'liq nizolarni keltirib chiqaradi.

Masalan, *Maffezini v. Ispaniya (2000)* investorga arbitrajda uchinchi davlat bilan kelishuvning qulayroq qoidalarini qo'llashga ruxsat berdi.

Lekin, bunga teskari ravishda, *Plama v. Bolgariya (2005)* va boshqa arbitrajlar sudlovni kengaytirish uchun tomonlarning aniq roziligini shart qilib qo'ydilar. Ushbu maqolada eng ko'p qulaylik rejimi tamoyilini qo'llash nazariyasi va amaliyotining tahliliy sharhi, shu jumladan asosiy arbitraj ishlarini tahlil qilish, shuningdek, ushbu yondashuvlarning huquqni qo'llash va qonunchilikka ta'siri ko'rib chiqiladi.

Investorlar va davlatlar manfaatlarini muvozanatlashtirish uchun bu tamoyil qoidalarining amal qilish doirasini kelajakdagi bitimlar va milliy qonunchilikda aniq belgilash zarurligi muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili, investitsiya arbitraj, xalqaro investitsiya bitimlari, pretsedent huquqi, kamsitmaslik.

Abstract. modern bilateral investment treaties, the most-favoured-nation (MFN) principle is widely used to ensure the non-discrimination of foreign investors. However, the application of the MFN principle in arbitration practice primarily gives rise to disputes related to the possibility of "importing" more favourable conditions of dispute settlement from third treaties.

For example, in *Maffezini v. Spain (2000)*, the investor was allowed to rely in arbitration on more favourable provisions from an agreement with a third state. Conversely, in *Plama v. Bulgaria (2005)* and other arbitrations, tribunals required the explicit consent of the parties in order to extend jurisdiction.

This article provides an analytical overview of the theory and practice of applying the MFN principle, including an analysis of key arbitral cases, and examines the impact of these approaches on law enforcement and legislation.

The need to clearly define the scope of application of this principle in future treaties and national legislation is discussed in order to balance the interests of investors and states.

Keywords: most-favoured-nation principle, investment arbitration, international investment treaties, precedent law, non-discrimination.

Kirish

Eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili (MFN) xalqaro investitsiya huquqining asosiy tamoyillaridan biridir. Unga ko'ra investor bitim ishtirokchisi bo'lgan davlatdan har qanday uchinchi davlat investorlariga taqdim etiladigan rejimdan "kam bo'lmagan qulaylik" rejimini olishi kerak.

Shu tufayli eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili investitsiyalarni liberallashtirish va chet elliklarni diskriminatsiyadan himoya qilishning muhim vositasi bo'lib xizmat qiladi¹. Amaliyot ushbu tamoyil ko'plab ikki tomonlama (BIT) va mintaqaviy bitimlarga kiritiladi.

Biroq, investitsiya arbitrajida eng ko'p qulaylik rejimi tamoyilini qo'llash mavzuga oid munozaralar mavjud hisoblanadi. 2000-yildan boshlab bir qator arbitraj sudlari uchinchi davlat bilan tuzilgan bitimning foydali qoidalarini (jumladan, sudlovga taalluqlilik to'g'risidagi protsessual normalarni) "import qilish" uchun eng ko'p qulaylik rejimi tamoyilidan foydalanishga ruxsat berdi².

Boshqa tribunallar bo'lsa, aksincha, eng ko'p qulaylik rejimi tamoyilini qat'iy talqin qilishni va davlatlarning to'g'ridan-to'g'ri roziligisiz arbitraj yurisdiksiyasini kengaytirishga yo'l qo'ymaslik kerakligini e'tirof etdilar³. Amaliyotdagi bunday qarama-qarshilik investitsion arbitrajning bashoratliligini pasaytiradi. Maqolaning maqsadi eng ko'p qulaylik rejimi tamoyilining nazariy asoslarini va uni arbitrajda qo'llashning asosiy yondashuvlarini tahlil qilish, ularning afzalliklari va cheklovlarini baholash, shuningdek, qonunchilik va arbitraj tartibtaomillari uchun amaliy oqibatlarni ko'rsatishdan iborat. Asosiy dalillar xalqaro arbitraj qarorlarini tahlil qilish, ilmiy adabiyotlar va huquqni qo'llash amaliyotini ko'rib chiqish asosida quriladi.

1. Adabiyotlar sharhi va nazariy asosi

Eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili xalqaro savdo shartnomalariga borib taqaladi va shartnomada tomonlar hamkorlarga "har qanday uchinchi davlatga nisbatan kam bo'lmagan qulay shartlarni" taqdim etish majburiyatini oladi. Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti ta'kidlaganidek, investitsiya shartnomalarida eng ko'p qulaylik rejimi majburiyati faqat shartnomaning o'zi asosida amal qiladi; davlatlar eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili shartlari bo'lmagan taqdirda kamsitish huquqini saqlab qoladilar.

Klassik ko'rinishda, eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili qabul qiluvchi mamlakat tomonidan bir tomonlama "partiyaviy" liberallashtirish xatti-harakatlarining oldini olish orqali xorijiy investorlarga ko'p tomonlama foyda ta'minlaydi. Biroq, turli shartnomalardagi eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili qoidalarining mazmuni va ifodalanishi sezilarli darajada farqlanadi, masalan: ba'zi qoidalar juda umumiy (masalan, "investitsiyaga oid barcha masalalar"), boshqalari esa tor ixtisoslashgan. Ko'p narsa shartnomaning konteksti, predmeti va maqsadlariga bog'liq bo'ladi.

Bundan tashqari boshqa shunga o'xshash kafolatlar ham mavjud (milliy rejim, adolatli muomala va boshqalar), ammo aynan eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili an'anaviy ravishda xorijiy investorlar o'rtasida kamsitmaslik g'oyasi bilan bog'lanadi. Shuni ta'kidlash kerakki, eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili odatda avtomatik ravishda tarqalmaydi; mamlakatlar o'z kelishuvlariga istisnolarni kiritishlari yoki uning amal qilish doirasini cheklashlari mumkin

¹ Houde, M.-F., & Pagani, F. (2004). Most-Favoured-Nation treatment in international investment law. OECD Working Papers on International Investment, No. 2004/2. Paris: OECD.

² Nikiema, S. H. (2017). The most-favoured-nation clause in investment treaties. IISD Best Practices Series, International Institute for Sustainable Development (IISD) 3Global Arbitration Review. (2022). Substantive protections: MFN jurisprudence explained through analysis of treaty language, the claimant's ambition and choice of arbitrator. In Guide to Investment Treaty Protection and Enforcement (3rd ed.).

³ UNCTAD. (2011). Most-favoured nation treatment. UNCTAD Series on Issues in International Investment Agreements II (UNCTAD/DIAE/IA/2010/1)

(masalan, u soliq imtiyozlari yoki mintaqaviy integratsiya doirasidagi kelishuvlarni qamrab olmasligini belgilashi mumkin) ⁴.

Ba'zi mualliflar eng ko'p qulaylik rejimi tamoyilini qo'llash amaliyotida ziddiyatlar mavjudligini ta'kidlaydilar. Bermanning ta'kidlashicha, oddiy ko'ringan bu tamoyil amalda noaniqliklar va kutilmagan oqibatlarga olib keladi. Shu bilan birga, eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili, bir tomondan, investorlarni himoya qilishni kuchaytirishi mumkin, ammo boshqa tomondan, davlatlar kelishuvlarda belgilagan muvozanatni "buzadi"; u har doim ham diskriminatsiyani kamaytirmaydi, ba'zan hatto uni kuchaytiradi ⁵. Boshqa tadqiqotchilarning ta'kidlashicha, arbitrajda eng ko'p qulaylik rejimi tamoyilini qo'llash, ayniqsa protsessual masalalar uchun, sinchkovlik bilan tahlil qilishni talab qiladigan "eng bahsli muammoga" aylangan. UNCTAD ta'kidlashicha: eng ko'p qulaylik rejimi tamoyiliga kutilmagan keng yondashuv "arbitraj sudlarining turli xil qarorlarini keltirib chiqardi (asosan qarama-qaeshi)," shuningdek, davlatlarni shartnomalar ta'riflarini qayta ko'rib chiqishga, shu jumladan uning ISDS tartib-qoidalariga qo'llanilishini istisno qilishga olib keldi.

Shunday qilib, investitsiya huquqidagi eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili nazariyasi noqulaylik tug'dirmaslik va erkinlashtirish tamoyillariga tayanadi, ammo munozara eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili arbitraj me'yorlarini "import" qilishni o'z ichiga oladimi, degan savolga qaratilgan.

2. Tahlil metodologiyasi

Maqolada kompleks huquqiy tahlildan foydalanilgan. Qiyosiy-huquqiy va kazustik yondashuvga asoslanib, xalqaro arbitraj qarorlari (asosan, ICSID va boshqa investitsiya tribunallari pretsedentlari) va ilmiy nashrlar o'rganildi. Eng ko'p qulaylik rejimi tamoyilini qo'llash masalasi ko'tarilgan asosiy ishlarga, shuningdek, rasmiy hujjatlarga (namunaviy bitimlar, UNCTAD, OECD tavsiyalari) va ularga sharhlarga alohida e'tibor qaratildi. Asosiy e'tibor huquqiy dalillash va mavjud amaliyotni tahlil qilishga qaratilgan.

3. Eng ko'p qulaylik rejimi tamoyilini arbitrajda qo'llash tahlili

3.1. Eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili kengaytirilgan qo'llanilishi

Eng ko'p qulaylik rejimi tamoyilining investitsiya arbitrajidagi ta'sir doirasini kengaytirish bo'yicha birinchi ma'lum urinish Emilio Agustin Maffezini v. Ispaniya Qirolligi (ICSID ARB/97/7, 2000). Tribunal BIT Ispaniya-Argentinaning dastlab Ispaniya sudlariga majburiy murojaat qilish to'g'risidagi shartini (18 oylik muddat) uchinchi bitim - BIT Ispaniya-Chilidagi qulayroq holatga almashtirishi mumkinligini tan oldi, u yerda dastlab Ispaniya sudlariga majburiy murojaat qilish talab qilinmagan edi. Sud "nizolarni hal qilish"ni eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili majburiyatiga kiritilgan deb hisoblash kerak degan xulosaga keldi va investorga darhol xalqaro arbitrajga murojaat qilishga ruxsat berdi. Sudning ta'kidlashicha, "boshqa shartnomadagi nizolarni hal qilish tartibi to'g'risidagi nizoli qoidalar eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili benefitsiariga nisbatan qo'llanilishi mumkin, chunki ular ejusdem generis prinsipiga mos keladi".

Maffezinidan keyin bir qator tribunallar xuddi shunday yo'ldan bordi. Masalan, Siemens A.G. v. Argentina (ICSID ARB/02/8, 2007) Argentina-Germaniya kelishuvidagi zudlik bilan arbitraj muhokamasini kafolatlovchi qulayroq qoida tufayli mahalliy himoya vositalarining tugashi (18 oy) to'g'risidagi talab bekor qilinishi to'g'risida qaror qabul qilindi.

⁴ UNCTAD. (2011). Most-favoured nation treatment. UNCTAD Series on Issues in International Investment Agreements II (UNCTAD/DIAE/IA/2010/1).

⁵ Bermann, G. A. (2025). Most-favored-nation's false promises. *Arbitration International*, 41(3), 441-[460].

Shunga o'xshash qarorlar Gas Natural SDG S.A. v. Argentina (ICSID ARB/03/10, 2007) va Camuzzi International S.A. v. Argentina (ICSID ARB/05/14, 2006), dastlabki sud muhokamasi shartlarini chetlab o'tish uchun eng ko'p qulaylik rejimi tamoyilini qo'llagan.

Arbitraj amaliyotida ta'kidlanishicha, bir qator arbitrajlar nizolarni ko'rib chiqish tartibini chet el investorlarini himoya qilish bilan uzviy bog'liq deb hisoblashgan, shuning uchun nizolarni hal qilish to'g'risidagi qoidalar "turli darajada eng ko'p qulaylik rejimi tamoyilini qo'llashga imkon bergan". Boshqacha aytganda, amaliyotning birinchi tarmog'ida sudlar eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili arbitrajning protsessual kafolatlariga ham taalluqli deb hisoblashgan, bu esa investorlar uchun "inqilobiy" ta'sir ko'rsatadi.

3.2. Eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili cheklovlari

Biroq, 2004-2005-yillarda qarorlarning ikkinchi yo'nalishi shakllandi. Salini Costruttori S.p.A. v. Iordaniya Hoshimiylar Qirolligi (ICSID ARB/02/13, 2004) sudi eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili rejimi nizolarni hal qilish tartibi to'g'risidagi uchinchi kelishuvlardagi qoidalarni amalga oshirishga yo'l qo'yamaydigan bo'ldi, agar bu shartnoma shartlarini chetlab o'tishga olib kelsa⁶. Keyinchalik Plama Consortium v. Bolgariya Respublikasi (ICSID ARB/03/24, 2005) investorning eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili orqali ICSID arbitrajiga kirishini nazarda tutish mumkin emasligini ta'kidladi - buning uchun tomonlarning to'g'ridan-to'g'ri roziligi talab etiladi. Sud eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili yordamida sudlovlilikni kengaytirish imkoniyati "talqin qilishdan kelib chiqmasligi" va "aniq ifodalanishi" kerakligini ta'kidladi.

Ya'ni, qarama-qarshi arbitrajlarda (jumladan, Salini, Plama va keyingi bir qator ishlar) eng ko'p qulaylik rejimi tamoyilining protsessual jihatlariga cheklangan tarzda qo'llaniladigan yondashuv ustunlik qila boshladi. Ushbu paradigmadagi agar bazaviy shartnomaning tomonlari bunday tarqatishni aniq nazarda tutmagan bo'lsa, eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili arbitraj kelishuvining yangi normalariga ta'sir qilmaydi. Ushbu yondashuv konservativ talqin prezumpsiyasiga asoslanadi: ahdlashuvchi tomonlarning aniq niyatisiz eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili dastlabki bitimning "tashqarisiga" ya'ni bitim doirasidan chiqmaydi. Tadqiqotchining ta'kidlashicha, Maffezini va Salini ishlari o'rtasidagi asosiy farq aynan arbitrlarning "jo'natish nuqtasi"dadir: birinchi holatda cheklovlarsiz eng ko'p qulaylik rejimi tamoyilining keng ta'siri nazarda tutilgan bo'lsa, ikkinchisida - eng ko'p qulaylik rejimi tamoyilining qo'llanilishi aniq ko'rsatilmaguncha qo'llanilmaydi.

Bunday ikkiyoqlamalik arbitraj amaliyotida mustahkamlanib qolgan. Bir tomondan "reformatorlar" - deyarli yuzta arbitrajning yarmida eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili kengaytirildi va mahalliy sudlarni o'tkazib yuborish yoki yurisdiksiya asosini o'zgartirish uchun qo'llanildi. Boshqa tomondan, eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili "to'sib qo'yilgan" va ko'rib chiqish tartibiga daxl qilmagan ko'plab ishlar mavjud (masalan, Tecmed v. Mexico, Plama v. Bolgariya, Les Laboratoires Servier v. Poland va boshqalar; qarang; [25†L280-L288]). Global sharh quyidagilcha ta'kidlaydi: "Qaysi yondashuv ko'proq mos kelishi haqidagi munozaralarda, holatlar o'rtasidagi farq ishlarga emas, balki arbitrlarning taxminlariga bog'liq".

Ushbu noaniqlik fonida davlatlar shartnomalar ta'riflarini aniqlashtirishni boshladilar. Kelishuvlarning keng jadvallari shuni ko'rsatadiki, Maffezini/Plama qarorlaridan so'ng ko'plab yangi TIV shartnomalari eng ko'p qulaylik rejimi tamoyilining protsessual normalarini (masalan, sudlovga taalluqlilik to'g'risidagi qoidalarni) to'g'ridan-to'g'ri chiqarib tashlaydi. UNCTADning ta'kidlashicha, yangi versiyalarda ba'zi mamlakatlar eng ko'p qulaylik rejimi tamoyilidan arbitraj tartibi to'g'risidagi qoidalarni chiqarib tashlaydigan "yurisdiksiya-

⁶ Smith, K. S. (2024). The jurisdiction-limiting MFN clause. *New York University Law Review*, 99, 1139–1212

cheklovchi" qoidalardan (jurisdiction-limiting MFN clauses) foydalanadilar. Bu " eng ko'p qulaylik rejimi tamoyilining kutilmaganda keng qo'llanilishi"ga munosabatni va investorlarni himoya qilish va davlatlarning arbitrajga kirishni nazorat qilish istagi o'rtasidagi muvozanatni tiklashga intilishni aks ettiradi⁷.

4. Muhokama va amaliy xulosalar

Arbitraj amaliyotining ikkiyoqlamaligi ikki mantiqni yaqqol ko'rsatadi. Eng ko'p qulaylik rejimi tamoyilining keng talqini investitsiya kafolatlarini kengaytiradi va investorlar uchun foydali bo'lishi mumkin, ammo u shartnomalarni "uyg'unlashtirishda qiyinchiliklar" tug'diradi. Tanqidchilarning ogohlantirishicha, bunday yondashuv tomonlarning majburiyatlari muvozanatini "chalg'itadi": eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili diskriminatsiyani bartaraf etish vositasi bo'lishdan to'xtaydi va "investorlar o'rtasida diskriminatsiyani yaratish" vositasiga aylanadi (ya'ni, foydaliroq arbitrajga erishishi mumkin bo'lganlar). Boshqa tomondan, tor talqin oldindan aytish mumkinligini saqlab qoladi: davlatlar qanday masalalarda ularning roziligi amal qilishini aniq belgilaydilar. Biroq, eng ko'p qulaylik rejimi tamoyilining to'liq cheklanganligi liberallashtirish rag'batlarini susaytirishi mumkin: investor yangi tartiblarga nisbatan murosasiz bo'lgan mamlakatga sarmoya kiritib, boshqa shartnomalardan yanada jozibador himoyani "import" qila olmaydi.

Amaliy jihatdan bu shuni anglatadiki, arbitrajga bo'lgan ishonchni saqlab qolish uchun eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili sohasini aniq tartibga solish kerak. Adabiyotlar va tavsiyalarda eng ko'p qulaylik rejimi tamoyilini "aniq shartnoma kontekstida, ortiqcha kengaytirmasdan" talqin qilish kerakligi, davlatlar esa o'z niyatlarini maxsus belgilab qo'yishlari kerakligi ta'kidlanadi. Masalan, jahon amaliyotida eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili arbitraj yoki nizolarni dastlabki ko'rib chiqish to'g'risidagi qoidalarga ta'sir qilmasligini aniq ko'rsatish taklif etiladi.

Yana bir tavsiya - rejimlarni taqqoslashda noaniqlikdan qochish uchun investor qanday "o'xshash holatlarda" ekanligini aniqlashtirish ("like circumstances" tamoyili)⁸.

Sobiq SSSR mamlakatlari, jumladan, O'zbekiston uchun bu bevosita ahamiyatga ega.

Amaldagi bir qator investitsiya qonunlari va bitimlarida eng qulay rejim allaqachon ko'zda tutilgan. Shuni ta'kidlab o'tish lozimki O'zbekistonning milliy qonunchiligida investorlarning nizolarni hal qilish usullari ko'rsatib o'tilgan bo'lib, unga ko'ra dastlab muzokara, mediatsiya va milliy sudlarga murojaat qilish ko'rsatilgan. Shuningdek u yerda nizoni arbitraj yo'li bilan hal qilishga qachon roziligi ham ko'rsatilgan.

Bu davlatning arbitraj jarayoni tuzilmasini nazorat qilish huquqini saqlab qolgan holda investorlarni aniq o'yin qoidalari bilan jalb qilish imkonini beradi.

Ta'kidlanganidek, eng ko'p qulaylik rejimi tamoyilining protsedura normalarining bir qismi bo'yicha "izolyatsiyasi" allaqachon bitimlarning yangi avlodida o'z aksini topmoqda - bunday yondashuvni investitsiya sohasidagi milliy normalarni ishlab chiqishda ham hisobga olish maqsadga muvofiqdir.

Nihoyat, olimlarning fikrlarini inobatga olmaslik mumkin emas. Bermann (2025) ta'kidlashicha, " eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili ma'nosining aniqligi va qo'llanilishining soddaligi ko'p jihatdan xayoliy". Bu esa tadqiqotlarni davom ettirish va qarashlar birligini ishlab chiqish zarurligini ko'rsatadi.

⁷ Dolzer, R. (2004). After Tecmed: Most-Favoured-Nation Clauses in Investment Protection Agreements. *ICSID Review – Foreign Investment Law Journal*, 19(1), 49–68

⁸ Gözlügöl, A. A. (2018). The applicability to dispute settlement of most favored nation clauses in international investment agreements. *Cambridge Law Review*, 3(1), 174–189.

Eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili boshqa tamoyillar (milliy rejim, "fair and equitable treatment" va boshqalar) bilan qanday bog'liqligini tahlil qilishni davom ettirish, shuningdek, u investorlar va davlatlarning strategik xatti-harakatlariga qanday ta'sir qilishini baholash kerak.

Xulosa

Eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili xalqaro investitsiya huquqi tizimida asosiy hisoblanishiga qaramasdan, uning arbitrajdagi talqini ziddiyatli bo'lib qolmoqda. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, Maffezini va bir qator arbitrlar eng ko'p qulaylik rejimi tamoyilini protsessual kafolatlariga kengaytirishga imkon berishdi, boshqalar esa (Plama, Salini va boshqalar) buni qilmadilar. Bunday noaniqlik shartnomalarni tuzishda ehtiyotkorlik bilan yondashishni talab qiladi.

Xulosa qilib aytganda, eng ko'p qulaylik rejimi tamoyili qoidalari "huquq va majburiyatlar muvozanati nuqtayi nazaridan" baholanishi kerak: ular investorlarni himoya qilishga qaratilgan, biroq ularning qo'llanilishini davlatlarning ustuvor manfaatlariga zid ravishda qo'llash mumkin emas bo'lishi kerak. Xalqaro huquq va arbitraj amaliyoti rivojlanib borgani sari, davlatlar bitimlar matnini, shu jumladan eng ko'p qulaylik rejimi tamoyilining protseduralarga ta'sirini cheklash bo'yicha aniq shartlarni tobora faolroq o'zgartirmoqdalar.

Huquqni qo'llashning muvozanatli va samarali tizimiga erishish uchun eng ko'p qulaylik rejimi tamoyiliga yondashuvlarni yanada birlashtirish muhimdir. Xususan, shartnoma normalari eng ko'p qulaylik rejimi tamoyilining ataylab keng xarakterga ega ekanligi yoki uning muayyan sohalarda amal qilishini istisno etishi (masalan, protsessual normalarni uning doirasidan chiqarib tashlash) to'g'risida aniq ko'rsatmalarni o'z ichiga olishiga intilish lozim. Bu noaniqliklarni qisqartirishga yordam beradi, foydali normalarning "import"idan ogohlantiradi va arbitraj mexanizmiga ishonchni saqlab qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Global Arbitration Review. (2022). Substantive protections: MFN jurisprudence explained through analysis of treaty language, the claimant's ambition and choice of arbitrator. In *Guide to Investment Treaty Protection and Enforcement* (3rd ed.).
2. Gözlügöl, A. A. (2018). The applicability to dispute settlement of most favored nation clauses in international investment agreements. *Cambridge Law Review*, 3(1), 174–189.
3. Houde, M.-F., & Pagani, F. (2004). Most-Favoured-Nation treatment in international investment law. *OECD Working Papers on International Investment*, No. 2004/2. Paris: OECD.
4. Nikièma, S. H. (2017). The most-favoured-nation clause in investment treaties. *IISD Best Practices Series*, International Institute for Sustainable Development (IISD)
5. Smith, K. S. (2024). The jurisdiction-limiting MFN clause. *New York University Law Review*, 99, 1139–1212.
6. UNCTAD. (2011). Most-favoured nation treatment. *UNCTAD Series on Issues in International Investment Agreements II* (UNCTAD/DIAE/IA/2010/1).
7. Bermann, G. A. (2025). Most-favored-nation's false promises. *Arbitration International*, 41(3), 441–[460].
8. Dolzer, R. (2004). After Tecmed: Most-Favoured-Nation Clauses in Investment Protection Agreements. *ICSID Review – Foreign Investment Law Journal*, 19(1), 49–68.
9. Andrew Newcombe; Lluís Paradell. *Law and Practice of Investment Treaties: Standards of Treatment*. Kluwer Law International, 2009.

10. Tulyakov Eldor. Bilateral Investment Treaties of Uzbekistan: Investor-State Dispute Resolution. University of Bologna Law Review, 2019 1
11. The Boundaries of Most-Favoured Nation Treatment in International Investment Law. Tony Cole
12. MFN-based jurisdiction in investor-state arbitration: is there Any hope for a consistent approach?. Journal of International Economic Law. 2010. Julie A. Maupin